

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

**Матеріали
Міжнародної науково-практичної
Інтернет-конференції**

27 листопада 2020 року

Одеса
ОДУВС
2020

УДК 343.573.+343.85
К 82

Статті друкуються в авторському варіанті. Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності: матеріали Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конф. 27 лист. 2020 р. – Одеса : ОДУВС, 2020. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей, які оприлюднені на міжнародній науково-практичній Інтернет конференції «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності», що відбулась у Одеському державному університеті внутрішніх справ 27 листопада 2020 року. Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

УДК 343.573+343.85

© ОДУВС, 2020

**«ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК І ЖІНОК,
ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ТРЬОХ РОКІВ: ПЕВНІ ШЛЯХИ
УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА»**

*Меркулова В.О., д.ю.н., професор,
Заслужений юрист України
професор кафедри кримінального права та кримінології
Грищенко О.А., к.ю.н., доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Питання щодо можливості досягнення мети покарання без подальшого відбування жіночою покарання у виді позбавлення волі, як процес виправлення вимагає пильної та прискіпливої уваги до засудженої після її звільнення з боку державних органів. У зв'язку із цим виникають певні проблеми, які потребують свого вирішення. Так однією з таких проблем є те, що за чинним законодавством факт досягнення дитиною трьох років (або ж його смерть) не є підставою для остаточного звільнення засудженої від призначеного судом покарання. В законі лише йдеться про те, що суд «залежно від поведінки засудженої» може звільнити від покарання, або замінити його більш м'яким покаранням чи направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком. У цьому разі суд може повністю чи частково зарахувати у строк відбування покарання час, протягом якого засуджена не відбувала покарання [1]. Словосполучення «залежно від поведінки» законодавець не розкриває, а відповідно це дає підстави для різних тлумачень. Проте співставлення підстав застосування різних інститутів дострокового звільнення від подальшого відбування покарання, заміни покарання на інше більш м'яке дозволяє нам дійти висновку, що різні варіанти вирішення судом подальшої долі засудженої, залежно від її поведінки після досягнення дитиною трирічного віку або в разі смерті дитини, передбачені ч. 4 ст. 83, обумовлюються певним ступенем виправлення звільненої: вона може бути звільнена від покарання за умови, що своєю поведінкою вона довела своє виправлення; призначене їй покарання може бути замінене більш м'яким за умови, що засуджена лише стала на шлях виправлення і його продовження може відбуватись в умовах більш м'яких видів покарання; вона може бути направлена для відбування покарання, призначеного за вироком, якщо поведінка засудженої засвідчила її небажання стати на шлях виправлення. У цьому разі суд може повністю або частково зарахувати у строк покарання час, протягом якого засуджена не відбувала покарання.

Саме потенційна погроза реального виконання покарання, з одного боку, та можливість не відбувати його, з іншого, - є запорукою того, що моральний та психічний стан засудженої створить основу для дострокового досягнення мети виправлення без реального виконання покарання, шляхом реального застосування зменшеного обсягу відповідальності. Проте це твердження набуває дещо іншого забарвлення, якщо врахувати ті досить тривалі періоди часу, протягом якого засуджена жінка перебуває у стані випробування – максимально понад сім років. Що, в свою чергу, посилює актуальність диференціації іспитових термінів та посилює самодостатнє значення доволі тривалого іспитового строку у процесі виправлення засудженої жінки. А відповідно і стану регулювання кримінально-виконавчим законодавством тих відносин, які складаються між спеціальними державними (соціальними) органами та жінкою, звільненою умовно з дитиною на руках.

Ефективність випробування має оцінюється саме по поведінці жінки як матері, по стану дотримання нею першочергових умов – створення комфортних та здорових умов для розвитку дитини. Тож можливі дві протилежні ситуації: жінка створює належні умови і займається дитиною, або ж ухиляється від виховання дитини та догляду за нею. Відповідні органи контролю мають постійно відслідковувати цей стан. Критеріями оцінки має стати, знову ж таки, наявність (відсутність) системи порушень вимог щодо виховання та догляду за дитиною. Виявлення більше як двох випадків таких порушень (три і більше) має стати достатньою підставою для повернення жінки для відбування призначеного судом покарання.

На тлі подальшого реформування кримінально-виконавчого законодавства в сфері стимулювання правослухняної поведінки засуджених (безвідносно до статевої ознаки), належне значення на законодавчому рівні має надаватися оцінці ступеня виправлення жінки, яка сподівається на звільнення від відбування частини призначеного судом покарання на підставі ст. 83 КК. Кримінально-виконавчі положення не можуть не містити вимоги до кримінально-виконавчої характеристики засудженої жінки, яку мають звільнити на підставі ст. 83 КК. Звільнення від відбування покарання у вигляді позбавлення волі має стати результатом комплексної оцінки ступеню виправлення жінки під час відбування покарання та подальшої спроби засудженої удосконалюватися, облаштувати своє з дитиною сумісне життя.

Не мають втрачати значення правові положення, які довели свою ефективність, підтверджені дієвістю правозастосування. Історичний системно-правовий підхід потрібен для того, щоб оцінити наскільки істотними є зрушення у виконавчій сфері кримінального правосуддя, що збережено, а що зазнало суттєвих змін, які проблемні питання залишаються не вирішеними до сьогодні. Слід зазначити, що в подальшому кримінально-виконавче законодавство зазнало змін щодо змісту положень, які містилися у Главі 26 КВК. Як вже йшлося, відповідно до Закону від 08.04.2014 р. (№ 1186- VI) із змісту цієї глави були виключені ст. ст. 160-162 КВК. Відтепер кримінально-виконавчі правові положення цієї глави за змістом та сутністю стосуються лише загального виду звільнення від відбування покарання з випробуванням. Тож у чинному кримінально-виконавчому законодавстві взагалі не виокремлюються статті, які б регулювали порядок здійснення контролю за поведінкою жінок, до яких застосували ст. 83 КК. Якщо щодо засуджених жінок, які є вагітними або мають дітей віком до семи років, звільнених від відбування покарання з випробуванням на підстав ст. 79 КК, більш менш можливим є застосування кримінально-виконавчих положень, які стосуються загального інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст.ст. 75-78 КК). То кроком назад (порівняно із попереднім ВТК) є відсутність взагалі згадки про особливості підготовки звільнення та контролю за поведінкою засуджених жінок, які були звільнені від подальшого відбування покарання у виді позбавлення волі.

Чинників, які обумовлюють доцільність виокремлення відповідної окремої статті у кримінально-виконавчому законодавстві існує чимало. Особливий правовий статус звільненої жінки, головне зобов'язання якої доглядати та виховувати дитину, створити належні умови для її повноцінного розвитку та духовного становлення має впливати належним чином на питання механізму реалізації цих інститутів, порядок підготовки відповідних документів до розгляду, підстави для прийняття різних рішень під час іспитового терміну, на визначення

кола суб'єктів контролю за поведінкою засудженої жінки, сутність їх контрольних функцій, на правові наслідки ухилення звільненої жінки від виконання обов'язків.

Постає питання про критерії та підстави застосування письмового застереження стосовно жінок, які звільнені на підставі ст. 83 КК. Доцільність визначення у кримінально-виконавчому законодавстві критеріїв оцінки поведінки жінки обумовлюється також і редакцією кримінально-правової норми. Річ у тім, що відповідно до ч. 5 ст. ст. 79 та 83 КК, факт відмови жінки від дитини, передача дитини в дитячий будинок, зникнення жінки з місця проживання, ухилення від виховання дитини, догляду за нею, не виконання, покладених судом обов'язків, - є достатніми для скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням. Знову ж таки, найбільш невизначеними за змістом є оціночне словосполучення «ухилення від виховання дитини, догляду за нею». Зазначене не дає відповіді на питання щодо розмежування підстав для винесення письмового попередження жінці та направлення її в установи для відбування покарання.

Ні кримінально-виконавче законодавство, яке користується досить загальним поняттям «ухилення засудженої особи від виконання обов'язків», ні кримінальне законодавство, в якому йдеться про «ухилення від виховання дитини, догляду за нею», - не надають визначення змісту цих понять, не визначають критеріїв розмежування поведінки, яка є достатньою для попередження засудженої жінки, а яка – підставою для скасування звільнення від відбування покарання із випробуванням.

Список використаних джерел:

1. *Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн.на 12 серпня 2019 р.: Офіц. текст. К.: Алерта, 2019. 214 с.*

Степаненко В.В., Рубан К.П. ВІЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЯК СКЛАДОВА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ	160
Стукаліна О.В., Кулик Л.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИМИ АКТАМИ У ВЕЛИКИХ МІСТАХ УКРАЇНИ	162
Федоренко О.А. КРИМІНОЛОГІЧНІ ДАНІ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ, ЩО ВЧИНЯЄ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	164
Філончук Г.А., Фіалка М.І. ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПРОТИДІЇ ТА ЇХ СУТНІСТЬ	166
Шевчук О.Ю. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ГРАБЕЖІВ У КОНТЕКСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЦИМ ЗЛОЧИНАМ	168
Щирська В.С. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ	169
Юзікова Н.С. АНТИКОРУПЦІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У МЕХАНІЗМІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	173

НАПРЯМОК 4. ПРОГРЕСИВНА СИСТЕМА ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА РЕАЛІЇ

Білоус М.П., Кулик Л.М. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИТЕМИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ	176
Велика А.В., Кулик Л.М. ОТРИМАННЯ ОСВІТИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ	178
Єфанова В.Ю., Кулик Л.М. СМЕРТНА КАРА – АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	180
Клименко Г.О., Кулик Л.М. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ШТРАФУ	183
Конопельський В.Я., Гритенко О.А. ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ЧЕРЕЗ ПРАВО НА ПОЛІПШЕНІ УМОВИ ТРИМАННЯ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	186
Кулик Л.М., Шульгіна М.А. ОСОБЛИВІСТЬ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ОСІБ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ	188
Меркулова В.О., Гритенко О.А. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК І ЖІНОК, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ТРЬОХ РОКІВ: ПЕВНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА	190